

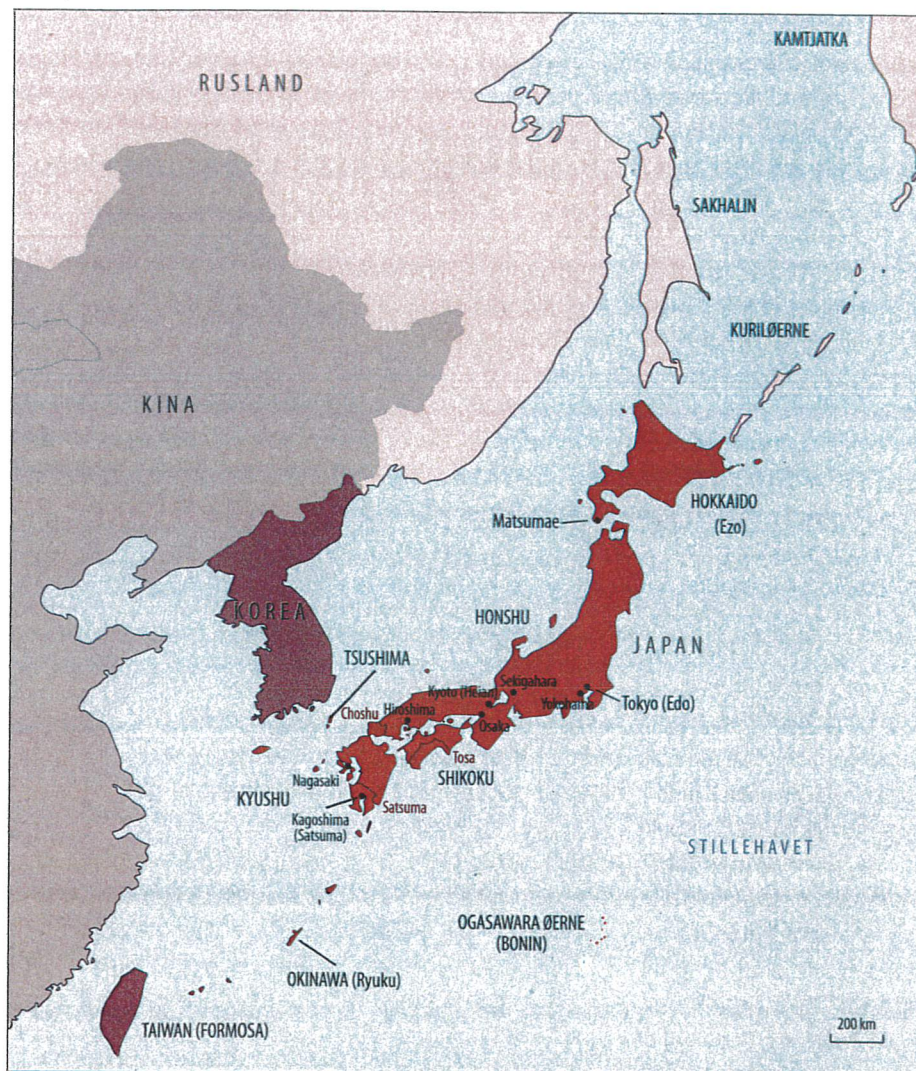
Annette Skovsted Hansen og Lene Ipsen

Japan

mellem øst og vest

東洋と西洋の間の日本

SYSTIME >

I 1700-tallet bestod det rige, som shogunen stod i spidsen for, af tre hovedøer; *Honshū*, *Kyūshū* og *Shikoku*. Vest for Japan ligger det asiatiske kontinent, der igennem hele Japans historie har formidlet kultur, religion og politiske strømninger til de japanske øer ofte fra Kina via Korea eller via det fredelige handelscentrum, som den sydlige øgruppe, kongeriget *Ryūkyū* udgjorde. Øst for Japan er Stillehavet med enkelte spredte øer og nord for Japan ligger det område, japanerne kaldte *Ezo*. *Ezo* begyndte ved sydspidsen af det nuværende Hokkaido og strakte sig nordpå ud i det uvisse. I dag skelner vi mellem Hokkaido, Kuriløerne og Sakhalin mod nord, men i starten af 1700-tallet var dette område udforsket og blev på kort angivet som én stor landmasse. Hokkaido var et grænseområde beboet af befolkningsgrupper af ainu. Ainuerne havde tidligere beboet hele øriget og mange stednavne rundt omkring på alle de nuværende japanske øer er af ainu-oprindelse; langsomt var befolkningsgruppen blevet trængt nordpå af indvandrere til øerne fra fastlandet og fra øer i Stillehavet. Disse indvandrere udgør i dag gruppen af etniske japanere.

Kongeriget *Ryūkyū* i syd var officielt både en japansk og en kinesisk vasalstat. Øgruppen var et rigt og centralt handelssted for skibe, der bragte varer fra alle asiatiske lande og i 1700-tallet også fra Europa, USA og andre dele af verden.

Japan var under Tokugawashogunatet inddelt i len. Antallet varierede mellem 245 og 295. Denne variation skyldes et system for belønning og straf, som var blevet oprettet for at holde styr på daimyøerne (lensfyrsterne). En daimyō uden arvinger kunne f.eks. få inddraget lenet efter sin død – eller det kunne blive delt.

KAPITEL 1

Tokugawashogunatet (1600-1868)

Den japanske moderniseringsproces tog sin begyndelse under Tokugawashogunatet. Den første shogun, Tokugawa Ieyasu, tog magten efter en periode præget af borgerkrige og uro og indledte en tid med fred og stabilitet for et samlet rige. Til at sikre styret indførte shogunen en lang række love, der blandt andet omfattede en kontrolleret kontakt til udlandet og et system, hvor lokale fyrster skulle lade deres koner og arvinger blive i shogunens hovedstad Edo som gidsler. Samfundet var bygget op omkring en skarp adskillelse af krigere, bønder, håndværkere og købmænd, der hver især spillede deres rolle for udviklingen frem mod en ny tid.

Foreningen af landet

Japan var i 1500-tallet et splittet rige præget af endeløse stridigheder mellem forskellige fyrster. Under en svækket centralmagt blev konflikter i stigende grad løst med militære midler. Udover de interne stridigheder blev Japan også presset udefra. Jesuit-munke fra Portugal ankom i 1543, og siden hen fulgte portugisiske handelsfolk, der medbragte musketter, matematik og teknologi. I de interne magtkampe vandt hærlederen Oda Nobunaga (1534-1582) større og større områder af det nuværende Japan fra 1559 og frem. Han undertvang sig potentielle rivaler først i det vestlige, siden det østlige og til sidst det nordlige Japan med hjælp fra sin dygtige general Toyotomi Hideyoshi (1536-1598). Hideyoshi videreførte eroblingsprojektet og udviklingen af en centraliseret stat, efter at Oda Nobunaga var blevet myrdet. Til at administrere den østlige del af de nyerobrede områder indsatte Hideyoshi sin loyale general Tokugawa Ieyasu (1543-1616). Tokugawa Ieyasu fik hovedsæde i den lille fiskerby Edo (nutidens Tokyo).

Portræt af Shogun Tokugawa Ieyasu (1543-1616) fra det 17. århundrede.

Da Hideyoshi i 1598 blev dræbt, opstod der kampe om magten, der førte til adskillige krigeriske sammenstød. Stridighederne blev afgjort i 1600 i slaget ved Sekigahara, hvor Tokugawa Ieyasu vandt og efterfølgende stod i spidsen for et forenet land. I 1603 tog Tokugawa Ieyasu titlen shogun, der betyder overgeneral og officielt er en titel givet af kejseren. I Tokugawaperioden henviser den til den politiske leder.

KAMIKULT

Grundlaget for den oprindelige japanske forståelse af guddommelighed var baseret på åndedyrkelse i naturen (shamanisme) og troen på, at kejseren nedstammede fra solgudinden Amaterasu. Dette samles i en kult, centreret omkring tilbedelsen af kami. Kami er et guddommeligt fænomen, der har en særlig kraft. Kraften kan være venlig og fredelig, eller den kan være ond og påtrængende.

I kami-kulten opfatter man kosmos som tredelt: den høje himmelslette, menneskets verden og underverdenen. Kultens mytiske fortid beskrives i *Kojiki* ("Redegørelser for gamle hændelser") fra år 712 e.v.t.. Her fortælles, hvordan jorden blev skabt og flere urkamier opstod af sig selv – bl.a. ægteparret Izanagi (☿) og Isanami (☽). De avlede en række kamier for bl.a. bjerge, søer, have og ild. De skabte også landet Japan.

Izanami døde, og Izanagi skabte selv solgudinden Amaterasu, der senere sendte sit barnebarn Ninigi ned for at regere Japan og rense landet for uregerlige guder. Ninigi blev identificeret med den mytiske kejser Jimmu, der steg ned til de japanske øer og blev den første jordiske kejser i Japan den 11. februar 660 f.v.t.. Dermed var kejserslægtens guddommelige ophav blevet etableret.

Solgudinden Amaterasu. Indtil 1868 var skellet mellem shinto og buddhisme ikke skarpt. Således anså man ofte Amaterasu som en måde, hvorpå Buddha Vairocana (den kosmiske buddha) viste sig.

Store dele af Tokugawa-shogunatets tankefundament var baseret på buddhisme, kongfuzianisme og kamikult. De tre retninger var synkretiseret – dvs. blandet ind i hinanden og kombineret som det passede ind i den gældende statsideologi. Først da regeringen efter 1868 satte fokus på den guddommelige kejsermagt, isolerede man kamikulten fra buddhisme og kongfuzianisme – og introducerede Shinto (Gudernes vej) som begreb og religion efter vestlig model.

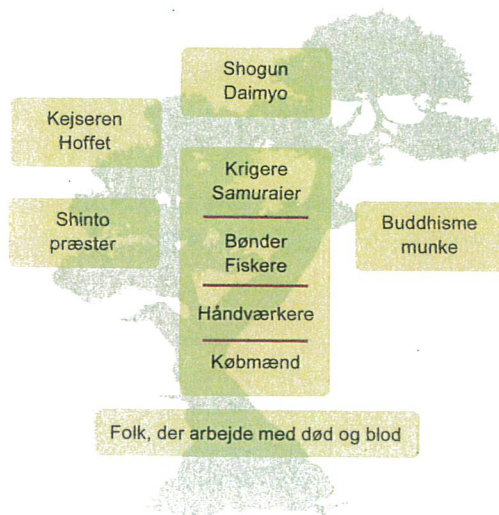
Den japanske kejser, der med sit hof var bosat i Kyoto, fastholdt en position som det religiøse overhoved. Japanske myter fortæller, hvordan den første japanske kejser var beslægtet med solgudinden Amaterasu og derigennem repræsenterede en guddommelig autoritet.

For at markere adskillelsen mellem den politiske magt og kejseren, valgte shogunen at etablere sin egen hovedstad i Edo – fjorten dagsrejser fra Kyoto. Her placerede han sin politiske centralregering, Tokugawa-shogunatet. Tokugawaslægten beholdt magten helt frem til 1867 og perioden var præget af stabilitet og fred internt i Japan.

Styret og dets sociale forskelle

Shogunen inddelte landet i en række len (*han*), der hver især blev administreret af en fyrste – en *daimyo*. Ved etableringen af disse len havde daimyoen, der som udgangspunkt var en krigsherre, bygget en borg som residens, og omkring disse borge udviklede større byer sig langsomt. Økonomien var baseret på ris, der dannede grundlaget for indtægter, skatter, handel og status i samfundet.

I forsøget på at undgå nye borgerkrige opbyggede shogun-regeringen et centralt styret system med en høj grad af selvstyre for enkeltområderne under daimyoerne. Systemet bestod af en række foranstaltninger til at opdele befolkningen i forskellige interessefællesskaber. Således var en stor del af befolkningen opdelt i fire klasser: krigere, bønder, håndværkere og købmænd, hvor krigerne var genstand for den største respekt og købmændene ansås som uproduktive snylttere. Uden for systemet stod kejseren med sit hof, religiøse personer som munke, nonner og præster, samt folk, der arbejdede med blod og død (f.eks. slagtere og garvere) (*Burakumin*).

Tokugawa-shogunatets opdeling af befolkningen i fire klasser var inspireret af kongfuzianismens idealer om produktion. Krigerne havde som beskyttere og ledere flest privilegier, bønderne var genstand for respekt for deres evne til at producere ris til en økonomi baseret på ris, som betalte krigerens løn; håndværkerne producerede brugsgenstande, mens købmændene intet producerede.

For at fastholde befolkningen i deres klasser indførte shogunen forskellige regler for de forskellige klasser. Krigerne måtte ikke eje jord og bønderne måtte ikke bære sværd. Kun bønder måtte bo på landet, mens alle andre skulle bo i lenets hovedby eller Edo.

Daimyoerne skulle ikke længere føre krig, men administrere shogunens rige. De fik tildelt områder, hvor de havde fuld kontrol med langt de fleste forhold – ikke desto mindre kunne lokalbefolkningen klage til shogunen, hvis de blev behandlet uretfærdigt af deres daimyo. Daimyoerne selv var fritaget for direkte skatter, men var ansvarlige for administrationen af de skatter, som de inddrog i deres len. Skatteindtægterne lå til grund for den lokale økonomi og skulle bruges til administrationen af lenet inklusiv genopbygning efter naturkatastrofer, skolebyggerier eller støtte til at udvikle lokale konkurrencedygtige håndværk. Blev der inddraget for mange skatter, kunne det udløse et bondeoprør – og for få skatter kunne bringe daimyoen i bundløs gæld, fordi han hæftede personligt for manglende indtægter.

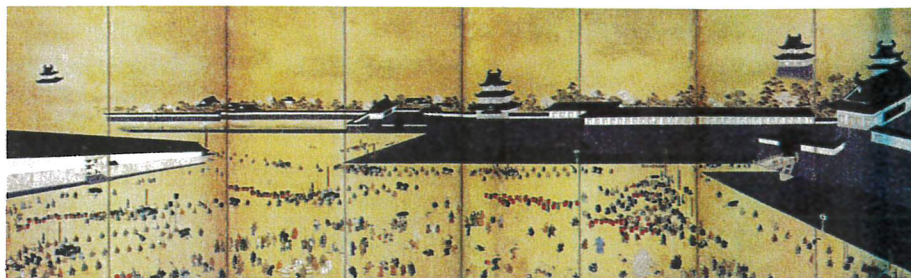
KONGFUZIANISME

Kongfuzianisme er i sin grundform ikke en religion, men en morallære. Den er grundlagt af den kinesiske lærde mand Kong Fuzi (= Konfucius) (551-479 f.v.t.), der talte for, at man kunne genskabe helhed og harmoni gennem ritualer (li) og korrekt medmenneskelig adfærd (ren). Han skrev aldrig selv noget, men hans udtalelser er overleveret gennem hans elevers skrifter samlet i "Analekterne" (eller "Samtalerne").

Systemet er baseret på autoritetstro, loyalitet og respekt indenfor en hierarkisk rangorden, hvor alle indplaceres i hierarkiet i forhold til ædelhed, alder, køn og betydning og tager udgangspunkt i fem relationer mellem: fader og søn, regenten og folket, mand og hustru, ældre og yngre bror – og sidst den eneste ligeværdige relation mellem ven og ven.

Filosoffen Zhu Xi (1130-1200) videreudviklede tankerne til det, der kaldes neo-kongfuzianisme. Denne retning lægger mere vægt på en metafysisk dimension med en evig og statisk tilstand, der danner grundlaget for en pligtetik. Det var især denne retning, der dominerede i Japan under Tokugawashogunatet.

Daimyoernes handlefrihed blev begrænset af shogunatets kontrolsystem (*Sankin Kōtai*). Hvert andet år skulle de bo i Edo og hvert andet år i deres lenshovedstad; derfor skulle daimyoerne opretholde boliger i både Edo og i deres lenshovedstad. Det var et krav, at daimyoernes familier boede i deres hjem i Edo og således fungerede som gidsler i tilfælde af oprør og sammensværgelser blandt daimyoer. Når daimyoerne hvert år rejste frem eller tilbage mellem deres hjemstavn og Edo var det forventet af dem, at de betalte for et flot udstyret følge, som skulle spise og overnatte undervejs. Der blev brugt uanede ressourcer på disse prangende rejseoptog, og shogunen fik dermed sikret, at daimyoerne ikke havde økonomi til at finansiere lokale hære til oprør mod shogunen. De mange rejser betød også, at man byggede et

Skærmbret med scener af daimyoer ved Edoborgen. Malet af Kyosai Kiyomitsu 1847.

stort vejnet med tilhørende beværtninger i hele landet, etablerede et velfungerende kommunikationssystem og en pengeøkonomi. Det var tungt og upraktisk at rejse med rissække til betaling, og daimyoerne vekslede derfor deres risindtægter til penge i shogunatets centrale handelsby Osaka.

De store udgifter, daimyoerne havde med at vedligeholde de to residenser og finansiere deres årlige rejser frem og tilbage mellem deres to bopæle kom købmændene og håndværkerne i byerne til gode. De to laveste klasser i klassesystemet fik således penge til fritid og fornøjelse og betalte gerne for underholdning i form af teater, gøglere, geisha, bøger, mad og drikke.

Samuraierne

En særlig gruppe i samfundet var samuraierne. Det var en formelt lukket arvelig krigerklasse, der under den fredelige shogunatstid udviklede sig fra at være krigere til at fungere primært som embedsmænd. Denne gruppe blev udskilt som en særlig klasse med privilegier og pligter ved afslutningen af stridighederne mellem fyrsterne i slutningen af 1500-tallet. Inden da var de samme mænd typisk både bønder og krigere, men ved den såkaldte sværdjagt i 1588 fik de et valg. Enten kunne de eje jord og dyrke ris, eller også havde de privilegiet og æren af at kunne bære sværd og bestride administrative poster. De, der valgte at afstå deres jord til fordel for indlemmelsen i krigerstanden, fik nu status som krigere, men var afhængige af en herres forsørgelse. De, der valgte livet som bønder, skulle aflevere deres sværd.

En samurai var en, der tjente sin herre, daimyoen. Langt de fleste samurais opgave bestod i at sikre, at daimyoernes fæstebønder ydede en arbejdsindsats, betalte skatter og ikke blev angrebet udefra – dermed sikrede han daimyoen et godt afkast fra jorden. De fleste samuraier tjente ikke meget og levede spartansk. De arbejdede typisk som embedsmænd, bodyguards, undervisere eller udførte andre opgaver for daimyoen eller shogunen og hans familie.

Nogle samuraier stod helt uden fast indtægt – enten fordi de havde udvist mangel på loyalitet, eller fordi den herre, de havde tjent, var blevet afskediget eller var død. Disse herreløse og æreløse samuraier var kendt som *rōnin*. De var et hyppigt tema i litteraturen og teaterstykker, der fortalte om deres loyalitet eller mangel på samme over for deres herre.

BUDDHISME

Buddhisme var efter sigende grundlagt af inderen Siddhartha Gautama (560-480 f.v.t.), der fik tilnavnet Buddha (den oplyste) efter han havde søgt forståelse af livet og menneskers vilkår og var nået frem til læren om de fire sandheder (*dharma*). De fire sandheder bestod i det menneskelige problem, at livet er en lidelse, fordi intet er bestandigt (1), og at lidelsens årsag er menneskets tilknytning til livet eller livstørsten, der opstår, fordi mennesket ikke kan styre foranderligheden (2). Løsningen for mennesket bliver, at ophæve livet ved at fjerne tilknytningen eller livstørsten (3); dette sker gennem en otte-ledet vej, som fører til Nirvana (frigørelsen fra menneskelig lidelse) (4).

Traditionel tibetansk illustration af Livets hjul. Illustrerer de seks verdener, man kan genfødes i: 1) et af mange helveder, eller som 2) dyr, 3) spøgelse, 4) mennesker, 5) halvguder eller 6) guder. I midten er de tre fordærv gengivet med gris (grådighed), slange (had) og hane (lyst). Yama – dødens herra sidder for oven og drejer hjulet. Øverst til højre står Buddha og peger mod månen, der repræsenterer frelse.

Buddhismen kom til Japan gennem Kina og Korea fra midten af 500-tallet e.v.t. Her blev den under Prins Shōtoku (574-622) indarbejdet i principperne for en grundlov i samspil med tanker fra kongfuzianisme og den oprindelige japanske shamanisme (kami-dyrkelse).

Mange forskellige retninger har præget den japanske buddhisme. Især den zenbuddhistiske retning Rinzai dannede grundlag for samurai-kulturens åndelige og æstetiske dimensioner i f.eks. fægtning, bueskydning og teceremonier.

Samuraiklassen som helhed havde siden Tokugawa-shogunatets begyndelse fulgt et særligt regelsæt for deres levevis: man skulle opøve kunsten inden for bueskydning, senere også muskethåndtering, ridning, fægtning og jagt. Den veluddannede samurai forventedes også at kunne udføre en teceremoni, læse kinesiske klassikere, skrive haikudigte, kalligrafer og lave blomsterarrangementer på et zenbuddhistisk grundlag. Kodeordene forbundet med samuraier var loyalitet, ære og pligt baseret på kongfuzianistiske og zenbuddhistiske principper, hvor man forestillede sig sin handling gennem meditation og derefter let og elegant udførte handlingen.

Japansk plakat til filmen "De syv samuraier" fra 1954, instrueret af Akira Kurosawa (1910-1998). Kurosawa er en af Japans mest kendte filminstruktører, og han brugte ofte samuraiernes univers i sine skildringer.

Byboerne (Chōnin)

Håndværkere og købmænd skulle bosætte sig i byer, og de skabte en blomstrende bykultur. Edo, Osaka og Kyoto var de største byer, men langsomt begyndte de regionale markeder i lenshovedstæderne med handel og underholdning at tiltrække unge mennesker fra hele lenet. I byerne voksede antallet af købmænd, der opnåede både rigdom og selvstændighed i forhold til de privilegerede klasser af samuraier og daimyoer. Edo var Shogunens regeringsby, og med kravet om daimyoernes bosættelse i Edo var den naturligt den største by. Folketællingen i 1787 angiver 1.285.300 indbyggere, og Edo var dermed verdens største by på denne tid.

Osaka var den eneste by, hvor man udvekslede ris med andre varer. Det var shogunatets handelscentrum med kontorer, lagerbygninger og veksling af skatteindtægterne (i form af ris). Byen havde også en meget stor udlånsvirksomhed, hvor købmændene lånte gældstyngede daimyoer store summer penge. I slutningen af shogunatets regeringstid var ca. 70 % af Japans samlede finansielle ressourcer samlet i Osaka.

Kyoto, der siden år 794 havde været kejserens hovedstad (under navnet Heian), var det åndelige centrum med kejseren og hans hof som omdrejningspunkt. Byen var kendt for produktion af og handel med luksusprodukter som silke og farvede tekstiler.

De store byer fik hurtigt etableret såkaldte "glædeskvarterer", hvor en blomstrende købmanskasse og de mange tilrejsende kunne fornøje sig med geishaer og kurtisener. Disse kvarterer udgjorde en oase i samfundet, hvor den traditionelle rangorden blev delvist ophævet. Hér betød penge, god opførsel og yndefuld elegance mere end den klasse, man var født ind i – både for de besøgende og for de mennesker, der arbejdede der.

På skærme fra det 17. århundrede afbildedes Edo som set oppefra gennem et skydække. Hvorimod kort over Edo fra 1840'erne viser organiseringen af byen med opdeling i kvarterer omkring shogunens borg.

Kurtisaner, der promenerer under kirsebærtræerne foran daikoen (en kendt butik i Yoshiwara-kvarteret i Edo). Udsnit af farve-træsnitstryk fra ca. 1789 af Kitagawa Utamaro (1753-1806). De store byers "glædeskvarterer" prægedes af geishaer og prostituerede kvinder (kurtisaner). En geisha er betegnelsen for enten mandlige eller kvindelige professionelle underholdere, som sædvanligvis ikke var prostituerede. Geishaerne gennemgik mange års træning i at føre en interessant og belært samtale, digte, arrangere blomster, servere te, danse klassiske japanske danse og spille på instrumenter såsom koto et langt strengeinstrument, der placeres på gulvet, eller en trestrengt shamisen.

Glædeskvartererne dannede grundlaget for en lang række erhverv: skræddere, keramikere, parykmagere, pantelånere og ikke mindst restauratører. Desuden blev de omdrejningspunktet i udviklingen af nye litterære genrer, underholdningslitteraturens illustrationer og det nye *kabuki*-teater.

Scene fra et *kabuki* teaterstykke, der fortæller om hævn baseret på begivenhederne omkring de 47 rønin i 1703. Farve-træsnitstryk fra ca. 1870 af Utagawa Sadanobu (1809-1879). Kabuki var en særlig teaterform, der blev skabt af købmænd og til købmænd, fordi de i den skarpe klasseinddeling ikke havde adgang til det klassiske *no* teater. I begyndelsen af 1600-tallet var det en trup af kvindelige skuespillere, men pga. deres ofte promiskuøse udtryksformer blev kvinder bandlyst fra scenen i 1629. Derfor spilles de centrale kvinderoller – også i dag – af mandlige skuespillere.

Omverden – vest og øst, syd og nord

Japans kontakt med omverdenen voksede i 1500-tallet til at omfatte europæiske lande såsom Portugal, Spanien og Holland, og i løbet af Tokugawaperioden (1600-1868) fulgte den japanske shogun-regering nøje med i den teknologiske og storpolitiske udvikling i Europa. På grund af kristne jesuit-missionærers indblanding i landets interne forhold valgte shogunen i 1614 at forbyde kristendommen og i 1639 helt at lukke landet for katolikker. Dette betød, at europæere efterfølgende har betegnet Japan som "det lukkede land" (*Sakoku*) i perioden 1639 til 1853. Shogunen var imidlertid ikke interesseret i at lukke af for handel og viden, og han uddelte derfor handelsprivilegier med omverdenen til forskellige daimyoer.

Matsumaeklanen i nord havde kontakten med og retten til udnyttelse af øen Ezo, hvorfra de udover pelsværk og fisk solgte store mængder af fiskemel, der blev brugt til gødning af rismarker overalt på de japanske øer. I syd havde Satsumaklanen monopol på handel med kongedømmet Ryūkyū. Den lille ø i strædet mellem Japan og Korea, Tsushima, fik tildelt den diplomatiske og handelsmæssige kontakt til Korea og derigennem også kontakten til det kinesiske fastland.

Shogunen fik bygget en kunstig ø (Deshima) i Nagasaki havn, der skulle fungere som en handelspost. Deshima blev konstrueret i 1634 til portugiserne, men efter portugiserne blev udelukket fra landet, fordi de var katolikker, overgik øen til at være handelspost for Holland – den eneste vestlige magt med adgang til Japan fra 1639. Øen forblev en hollandsk handelsstation frem til 1853. Udover handel med eksotiske vestlige varer formidlede handelsstationen også kendskab til europæisk videnskab. Især var bøger om europæisk lægevidenskab og teknologi grundlag for de såkaldte hollandske studier – *Rangaku*.

Den vifteformede kunstige ø Deshima i Nagasaki havn. Øen måler 120 x 75 meter. I havnen omkring Deshima ligger kinesiske handelsjunker og to hollandske skibe. Fra "*Illustrations of Japan*" af Isaac Titsingh (ca. 1740-1812), udgivet i London 1822. Farvelitografi.

Til gengæld for disse handelsprivilegier måtte daimyoerne og hollænderne jævnligt sende delegationer af ainuer, koreanere, Ryūkyū-beboere og hollændere igennem Japan til hovedstaden Edo. Disse grupper af eksotisk udseende mennesker skulle vise hvor mange folkeslag, der viste shogunen respekt. Dermed fik han udstillet sin indflydelse ud over landets grænser for sine undersåtter i Japan, der boede langs de store hovedveje, hvor delegationerne rejste, og i de byer, de besøgte. Desuden medbragte de udenlandske delegationer viden om verden uden for Japan.

I løbet af 1700-tallet trængte Rusland sig på i områderne nord for de japanske øer. Adskillige japanere, der led skibbrud i farvandene nord for Japan, var blevet samlet op af russiske skibe eller fundet på Kamtjatka og sendt til Irkutsk eller Skt. Petersborg, hvor de arbejdede som undervisere ved japanske sprogskoler. Ud fra de informationer, der kom til Europa om Japan, havde russerne fået indtryk af, at det var et land, der flød med guld og sølv – en nation med et veludviklet landbrug og en hær med kendskab til våben. Interessen for adgang til handel med Japan betød, at Rusland sendte en

Den franske ingeniør og kartograf J.N. Bellin tegnede i 1735 dette misvisende kort, hvor Kamtjatka strækker sig næsten helt til den 40. breddegrad – 10 grader for langt mod syd – og støder næsten sammen med de japanske øer.

ekspedition ledet af danskeren Martin Spangsborg (1698-1761) ud i 1738 og 1739 for at kortlægge den hidtil ukendte søvej nordfra til Japan og den kuriliske økæde. Efterfølgende besejlede et stadigt stigende antal russiske skibe farvandene nord for Japan.

Japans forhold til sine asiatiske naboer

Japans forhold til Kina og Korea bar præg af en lang historie, hvor mennesker fra den koreanske halvø og Kina havde bosat sig midlertidigt eller permanent på de japanske øer siden ca. 400 e.v.t.. Disse bosættere havde formidlet kinesisk kultur, statsideologi og skrifttegn, koreansk keramik og diverse buddhistiske og kongfuzianistiske strømninger.

Den kinesiske verdensorden i slutningen af 1700-tallet placerede stadig Kina som riget i midten omgivet af en række vasalstater. Kinesiske kejsere havde tilbudt vasalstaterne forskellige privilegier i form af tilladelse til at sende studerende til verdens videnscentrum i Kina og handelsdelegationer til Kinas hovedstad med en særligt aftalt frekvens på for eksempel hvert andet år eller hvert tiende år.

Den japanske kejser havde nægtet at indgå officielt i den kinesiske verdensorden som vasal. Indirekte havde shogunatet imidlertid adgang til handel med Kina. Satsuma-domænet i Sydjylland havde siden 1609 haft skatteopkrævere og købmænd i kongeriget Ryūkyū, der ellers officielt var kinesisk vasal-stat. Derigennem sikrede shogunen sig en andel i kongedømmets rigdom, og opretholdt indirekte handelsrelationer med Kina.

Før mødet med europæerne og amerikanerne i midten af 1800-tallet var Japan ikke i krig med sine naboer. Som undtagelse kan dog nævnes to mongolske forsøg på at invadere Japan i henholdsvis 1274 og 1280. Begge forsøg blev imidlertid afværget, da store orkaner ødelagde den mongolske flåde. Siden har japanerne kaldt de to orkaner for gudernes vind (*kami-kaze*).

KAPITEL 2

Shogunatet under forandring (1800-1868)

Påvirkninger inde- og udefra forandrede Japan fra 1800 til 1868. Det japanske klassesystem var ved at gå i opløsning, fordi krigerne stod i gæld til købmændene, og købmændene nu var blevet så rige, at de kunne købe sig til magt. Omverdenen trængte sig på, og Japan underskrev ulige handelstraktater med USA og europæiske stater, fordi man frygtede at skulle lide samme skæbne som Kina, der havde tabt Opiumskrigen til England. I forsøget på at gøre forholdet til Vesten ligeværdigt, valgte shogunen at opsøge viden om, hvordan USA og Europa var blevet så stærke. Mange grupper i Japan var kommet til at opfatte shogunen som svag. Dels fordi hans klassesystem ikke længere fungerede, og dels fordi han leflede for Vesten. Shogunen havde dermed tabt ansigt og måtte som følge deraf afgive magten til en ny regering.

Vesten trænger sig på

I slutningen af 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet begyndte et nyt stærkt Vesten med skibe fra Rusland, England, Frankrig og USA at vise sig i de japanske farvande. Igennem den hollandske handelsstation i Nagasakis havn havde den japanske shogun holdt sig underrettet om portugisernes og spaniernes tilbagegang og de nye kolonimagters fremtrængen på verdenshavene.

Den officielle japanske udenrigspolitik forbød udenlandske skibe at lægge til ved japanske kyster; desuden måtte ingen japanere vende tilbage til Japan, hvis de havde lidt skibbrud og var blevet samlet op af udenlandske skibe eller på anden vis var kommet i kontakt med udlændinge. Shogunatet omstødte under pres gradvist disse love, inden den sidste shogun abdicerede i 1868.

Konsekvensen af det øgede antal udenlandske skibe i japanske farvande blev, at shogunen måtte revurdere sin holdning til grænsedragning, identitet og officielle internationale forbindelser.

Grænser, sprog og identitet

I slutningen af 1700-tallet var det blevet shogunen magtpåliggende at sikre sig, at det japanske rige inkluderede Ezo, og at russerne ikke skulle flytte deres grænse længere mod syd og dermed etablere sig på øen. Flere russiske skibe havde forsøgt at indlede

forhandlinger om diplomatiske forbindelser mellem Rusland og Japan – og russerne havde kontaktet grupper af ainuer på Kuriløerne og på Sakhalin nord for Ezo.

Ainuerne på Ezo bestod af flere forskellige grupper, der talte forskellige ainusprog og havde familierelationer til andre ainugrupper på nordligere øer. De var oprindeligt et jæger-, fisker- og samlerfolk med en naturreligion og en mundtligt overleveret kulturarv. I knap 200 år havde Matsumaedaimyoen udbygget en stor fiskeindustri på Ezos vestkyst. Fiskeindustrien byggede på sæsonarbejde, hvor ainuerne arbejdede for en dårlig løn i kortere perioder. Japanske tolke, der havde lært ainusproget, stod for al kommunikation. Daimyoen mente, at den, der stod for kommunikationen, havde magten – og hvis ainuerne lærte japansk og ikke omvendt, ville ainuerne stå stærkere i forhandlingssituationer. Derfor tillod Matsumae ikke ainuerne at lære japansk.

I 1799 valgte shogunen at annullere Matsumaedaimyos eneret på relationerne til ainuerne på Ezo. Han pålagde alle ainuer på Ezo at lære japansk og gå japansk klædt for at signalere overfor Rusland, at de var japanere og dermed, at øen var japansk. Det var en moderne måde at drive identitetspolitik på, hvor sproget og fællesskabet blev brugt til at signalere enhed og til legitimering af territorium.

Da den russiske fare i første omgang var drevet over, fik Matsumaedaimyoen i 1821 privilegierne tilbage; ainuerne måtte igen ikke lære japansk og skulle klæde sig i deres traditionelle dragter for igen at adskille sig fra "japanerne".

Den Nationale Lære – historie og identitet

De fleste børn havde mulighed for at gå i skole i Tokugawaperioden. Samuraiakademier underviste samuraisønner i det, der siden blev kaldt "Den Ældre Lære" (*Kogaku*). "Den Ældre Lære" bestod i at læse kinesiske klassikere på kinesisk og tilegne sig neokongfuzianske og zenbuddhistiske idealer. Købmandssønnerne lærte foruden læse- og skrivefærdighed også at regne. De såkaldte terakoyaskoler tilknyttet buddhistiske templer rundt omkring i landet tilbød fra begyndelsen af 1700-tallet undervisning til børn af bønder fra lokalmiljøet. Undervisningen bestod primært i at læse buddhistiske sutraer og skrive almindelige breve.

I slutningen af 1700-tallet tilbød enkelte skoler børn at lære at læse japanske tekster og klassikere. Formålet var at styrke elevernes respekt for japansk historie og litteratur. Lærerne var inspireret af japanske intellektuelle, der forsøgte at bryde med den kinesiske indflydelse ved at skrive på japansk i stedet for på kinesisk. Samtidig talte de for, at klassisk japansk litteratur fra Heian-perioden (794-1180) skulle indgå som en central del af japanske børns undervisning.

Forfatteren Kamo no Mabuchi (1697-1769) var en af fortalere for en tilbagevenden til det "ægte japanske" både sprogligt og historisk. Udover myterne i kamikulten brugte han også gammel japansk poesi (*waka*-digte) til at skabe pathos omkring det oprindelige japanske. En af Mabuchis efterfølgere Motoori Norinaga (1730-1801) fik en dominerende plads i den videre udvikling hen imod en særlig japansk identitet og en national selvforståelse. Han studerede i Kyoto og fik her en forkærlighed for hofflivet omkring kejserens palads. Gennem sine oversættelser

Detalje fra en billedrulle fra 1100-tallet, der illustrerer en scene fra *Fortællingen om Genji*: en ung officer (th) kigger på to prinsesser bag gardinet (tv) gennem en sprække i skydedøren mens to damer på verandaen kigger på kirsebærtræet i centrum af billedet. Farve-træsnitstryk på billedrulle af Hikokuni Tokugawa II (florerede 1821-1824) udgivet i det 19. århundrede.

Perioden 794-1180 har fået navn efter kejserens regeringsby Heian (= det nuværende Kyoto). I denne periode, der var præget af fred og relativ lidt kontakt til omverdenen, skabte mænd og damer ansat ved kejserens hof en klassisk japansk litteratur og kunst. Kejser Kammu etablerede i 794 e.v.t. sit hof i Heian – en by, der fungerede som kejserens hjemsted helt frem til 1868. Hoflivet blev bl.a. beskrevet i romanen "Fortællingen om Genji" skrevet af hofdamen Murasaki Shikibu i begyndelsen af 1000-tallet og i Pudebogen af Sei Shonagon.

af *Kojiki* ("Redegørelse for gamle begivenheder") fra 712 og *Fortællingen om Genji* fra omkring år 1000 til datidens moderne japansk forsøgte han at formidle essensen af en japansk kulturskat uafhængig af Kina og Korea. Disse værker udgjorde en central del af "Den Nationale Læres" (*kokugaku*) kanon. *Kojiki* beskriver det japanske mytologiske univers – det univers, der senere dannede grundlaget for statsreligionen *Shinto*. I "Den Nationale Lære" blev kejseren central i kraft af sit guddommelige ophav og sin guddommeligt funderede magt.

Hollandske studier i Japan

Skiftende japanske shoguner havde i 1700- og 1800-tallet udpeget et stadigt stigende antal samuraier til at tage til Nagasaki og lære sig hollandsk og fra 1809 også russisk. De udvalgte samuraier skulle dels fungere som tolke for de hollandske delegationer, der besøgte shogunens hovedstad hvert andet år. Dels havde de hollandskkyndige til opgave at oversætte vigtige værker om opfindelser inden for lægevidenskab og teknologi.

Gennem den hollandske handelsstation på øen Deshima i Nagasaki havn fulgte shogunen den naturvidenskabelige og teknologiske udvikling i Vesten fra renæssancen og frem. Også kinesiske tekster beskrev denne udvikling – men der var fra myndighedernes side en stærk censur på, hvilke emner man måtte læse tekster om. I 1720 ophævede shogunen forbudet mod kinesiske bøger, der fremstillede vestlige tanker, og åbnede dermed for en langt større adgang til viden om den vestlige verden. Studierne i vestlig viden gik i begyndelsen under navnet *Rangaku* (hollandske studier),

men fik i 1800-tallet navnet *yōgaku* (vesterlandske studier). De involverede studier i europæiske sprog, astronomi, geografi, fysik og kemi – og i militær videnskab.

I Europa og USA var der også interesse for viden om Japan. Den tyske læge Philipp Franz von Siebold (1748-1866) var i 1823 blevet ansat ved den hollandske handelsstation på Deshima som læge og videnskabsmand. Her underviste han japanere i Vestens videnskab og indsamlede til gengæld viden om japanske forhold og skikke indtil han blev udvist fra Japan i 1829.

I Japan var flere og flere blevet opmærksom på de vestlige landvindinger indenfor naturvidenskab – og nogle mente ligefrem, at japansk kultur var bagud og provinsiel i forhold til Vestens. Den japanske filosof Yamagata Bantō (1748-1821) skrev:

"Vi har kun en ganske spinkel viden om verdens lande. Ville det ikke være synd, om vi gik gennem livet i den tro, at kun den japanske måde at opfatte tilværelsen på var rigtig? Er det i øvrigt ikke lidt indskrænket udelukkende at betragte fænomener og hændelser i det fremmede med frygt og undren i stedet for at prøve at forstå dem?"

Denne holdning blev siden hen meget udbredt i Japan.

Intern opløsning

Daimyoerne havde på grund af store udgifter i forbindelse med rejser og to boliger fået så store økonomiske problemer, at, da rishøsten oven i købet slog fejl tre år i træk i 1830'erne, var hungersnøden på landet uundgåelig. Hungersnøden fik bønder rundt om i hele landet til at gøre oprør. For eksempel var Osakaoprøret rettet direkte mod shogunatet i 1837. Fortaleren for oprøret Ōshio Heihachirō sagde, at shogunatet og købmændene gennem lang tid havde udvist moralsk korruption, og at denne kulminerede, da styret nægtede at hjælpe sultende bønder, og købmændene blot sad og mæskede sig i deres egen rigdom. Ōshio ledte en hær af bønder ind i shogunatets store handelsby Osaka, hvor de satte ild til huse. En fjerdedel af byens bygninger brændte ned til grunden, inden shogunens tropper fik slået oprøret ned.

Anklagen om moralsk korruption i centraladministrationen var ikke ubegrundet. Korruption var delvist et resultat af en udhulning af shogunatets lukkede classesystem og restriktioner for især daimyoerne. Internt havde Sankin Kōtai systemet, hvor daimyoerne skulle betale for at have to veludstyrede residenser, en i hovedstaden og en i deres hjemlige hovedby, samt for deres årlige rejse frem eller tilbage fra hovedstaden, undergravet overklassens økonomi, så den stod i gæld til den laveste klasse, købmændene. Købmændene kunne til gengæld købe sig til indflydelse uden officielt at have privilegier. Den efterhånden udbredte ansvarsløshed i centraladministrationen betød en svækket tiltro til styret og gentagne anklager om korruption. Det system, som Tokugawa Ieyasu havde indført i 1600, viste sig på længere sigt i praksis at underminere det økonomiske fundament for shogunatets politiske struktur og dermed skabe de kræfter, der kunne etablere grundlaget for et nyt styre. Ændrin-

gen kom imidlertid ikke alene inde fra systemet selv, men blev skubbet i gang af et pres udefra.

Forlydender om europæiske stormagters fremfærd i Kina under første Opiumskrig (1839-1842) spredte frygt for, at et svækket shogunat ikke ville være i stand til at modstå disse udefrakommende magter – eller at Japan ville blive tvunget til at acceptere alt, der blev dikteret udefra, som det var tilfældet med Kina.

OPIUMSKRIGENE

I 1839 kulminerede uenigheder om handel af opium mellem Kina og Det Britiske Imperium i regulære krigshandlinger (1. Opiumskrig 1839-1842). Regeringen i Kina havde, i modsætning til den engelske regering, forbudt opium. På trods af gentagne kinesiske forsøg på at finde en diplomatisk løsning, fortsatte England med at smugle opium fra det britiske Indien til Kina. Krigen førte til kinesisk nederlag og den kinesiske regering måtte efterfølgende tolerere opiumshandlen. Man indgik også de såkaldt ulige traktater, hvor englænderne betingede sig åbningen af flere kinesiske havne for handel. De fik fastsat toldaftaler og ekstraterritorialitet. Ved samme lejlighed overgik Hong Kong til britisk ejendom.

Krigshandlingerne brød ud igen i 1856, hvor også Frankrig blev involveret – men resultatet forblev det samme ved afslutningen på 2. Opiumskrig i 1860 (2. Opiumskrig 1856-1860). Nu måtte kineserne også åbne for rejser gennem landet – og betale en meget stor krigsskadeerstatning til både England og Frankrig.

Shogunatet så sig i starten af 1840'erne nødsaget til at påbegynde et reformarbejde – der i første omgang bestod af voldsomme stramninger overfor købmænd, bønder, samuraier og daimyoer. Reformerne mislykkedes, blandt andet fordi centraladministrationen manglede økonomisk indsigt og led under en udbredt ansvarsløshed.

De store sorte skibe (1853) og de ulige traktater (1854-1859)

Den mest iøjnefaldende årsag til forandring var de store sorte skibe, der sejlede ind i Edobugten den 7. juli 1853. Skibene var under ledelse af den amerikanske kommandør Matthew Perry (1794-1858). Han medbragte et brev fra præsidenten i USA til herskeren af Japan med anmodning om åbningen af en række havne til handel med USA. Selve overdragelsen af brevet var en magtdemonstration, hvor det primært drejede sig om at vise kanoner og stå fast. Brevet blev afleveret med beskeden om, at Perry ville vende tilbage året efter for at få svar.

I 1854 ankom Perry – denne gang med 7 orlogsskibe og 1.600 marinesoldater for at få svar. Ved ankomsten havde man gjort "klart dæk" – skibet var gjort klar til kamp, og kanonerne pegede mod Japan. Forhandlingerne skulle finde sted i Kanagawa (nutidens Yokohama). Japanerne svarede, at de ville åbne et par havne for handel

Japansk farve-træsnitstryk, der skildrer kommandør Perry (midt) og to andre højtstående amerikanske søofficerer under deres møde, der førte til underskrivelsen af Kanagawa-traktaten. Teksten er uddrag af Præsident Fillmores brev til kejseren i Japan. Ca.1854.

med USA uden om hollænderne på Deshima i Nagasaki havn (Kanagawa-traktaten). Dette var den første af en række såkaldt ulige traktater, der stillede japanerne svagt i forhold til USA og en række europæiske stormagter.

USA var ikke den første stormagt, der forsøgte at få adgang til handel med Japan. Rusland havde gennem flere årtier ønsket samhandel og havde i flere omgange forgæves forhandlet med shogunen. Da russerne i midten af 1852 hørte om Perrys planlagte togt mod Japan, sendte de en forhandlingsdelegation af sted. Denne delegation sejlede fra Ruslands flådebase i Kronstadt ved Skt. Petersborg, og rejsen var lang. Russerne havde modtaget råd fra Siebold, der med sit kendskab til Japans interne forhold havde anbefalet landgang i Nagasaki havn. Her ankom det russiske skib den 21. august 1853 med udkast til en russisk-japansk traktat. Russerne var nødt til at sejle bort med uforrettet sag, men vendte tilbage i 1854, hvor de hen over nytåret fik forhandlet og i 1855 underskrevet Shimoda-traktaten, endnu en ulige traktat. Ifølge denne traktat forblev Sakhalin fortsat udelt mellem Rusland og Japan, mens man fastsatte en grænse mellem de sydlige og nordlige Kuriløer (mellem Irurup/Etorofu (japansk) og Urup/Uruppu (russisk)).

Det var USA, der officielt med Kanagawa-traktaten var den første nation til at gennemtvinge åbningen af Japan, men blot få år senere havde Rusland, England, Frankrig, Holland, Danmark og flere andre underskrevet lignende traktater med Japan.

De ulige traktater betød, at en række havne blev åbnet for handel og vestlige diplomater. Det blev muligt for fremmede borgere at bosætte sig og handle i disse havne (dog var handel med opium forbudt). Amerikanere og europæere, der brød japanske love skulle ikke stilles for en japansk domstol (ekstraterritorialitet) og de kunne pålægge japanske varer høje eksporttariffer (told), hvorimod USA og europæiske lande frit kunne sælge varer i Japan uden pålagt told. Dermed mistede den japanske regering kontrollen med udenrigshandlen og muligheden for at beskytte den nationale industri. Alt dette med den begrundelse, at Japan ikke var lige så civiliseret som Vesten.

Studierejser til Vesten

Efter at have indgået de ulige traktater i perioden mellem 1854 og 1859 uddelte shogunen flere stipendier til samuraier. De skulle ud for at studere det engelske sprog og diverse forhold i Vesten for at finde ud af, hvordan Vesten havde klaret sig så godt. Japanerne var ikke mindst interesseret i at gøre det japanske militær konkurrencedygtigt ved hjælp af viden om militærteknologi og uddannelse af soldater. Samtidig ønskede de at finde ud af, hvad der skulle til for at gøre Japan til en stærk og ligeværdig civilisation – en civilisation, der var værdig til at forhandle sig til lige traktater med Europa og USA.

I 1860 sendte shogunen en udvalgt gruppe af unge engelskkyndige samuraier til USA for at få ratificeret en ny traktat mellem USA og Japan og for at få et første-håndssindtryk af Vestens teknologiske og politiske formåen. Den japanske delegation til USA i 1860 sejlede på to skibe. Selve den officielle delegation, der skulle til USA for at tale for en revision af de ulige traktater, sejlede med det amerikanske krigsskib USS Powhattan. Som følge havde Japan sendt sit første krigsskib Kanrin Maru med japansk besætning for at afprøve og demonstrere, hvor langt man var nået med teknologi og navigationskundskaber i løbet af blot seks år. De to skibe fulgtes ad til San Francisco. Herfra sejlede det japanske krigsskib tilbage til Japan, mens den officielle japanske delegation fortsatte til Washington D.C. og New York.

Også Europa fik besøg, da shogunatet i 1862 sendte en mission af sted med det formål at lære om den vestlige civilisation, ratificere traktater og forhandle om udskydelse af åbningen af byer og havne. Bl.a. besøgte man Verdensudstillingen i London i 1862. Fem år senere deltog Japan officielt i Verdensudstillingen i Paris.

Uro omkring styret

Shogunen havde vist svaghed både internt ved at lade købmændene blive rige på samuraierne og daimyoernes bekostning og eksternt ved at indgå ulige traktater med USA og de europæiske lande. De åbne havne og ulige traktater skabte uvilje mod de fremmede både hos tilhængere af shogunatet og i oppositionen, der talte for at styrke kejserdømmet. Uviljen kom til udtryk i demonstrationer og vold mod de nytilkomne fremmede.

Fremmedhadet satte shogunatet på prøve i forhold til de vestlige magter og kulminerede bl.a. i mordet på den engelske handelsmand Charles Lennox Richardson (1834-1862). Han gjorde på sin rejse hjem fra Kina i 1862 stop i Yokohama havn. Under en turist-rundtur i området kom han for tæt på lederen af Satsumaklanen, og dennes bodyguard dræbte Richardson. Den engelske regering stillede krav om en uhyrlig erstatningssum fra Satsumaklanen, og da denne nægtede at betale, valgte englænderne at bombe Kagoshima – Satsumaklanens store havneby. Satsumaklanen betalte og indgik efterfølgende en række handelsaftaler med englænderne. Shogunatet havde vist sig magtesløst både overfor englænderne og internt overfor Satsumaklanen.

Tre klaner Satsuma, Chōshū og Tōsa valgte at indgå en alliance. Chōshūkklanen havde været i åben konflikt med shogunatet fra starten af 1860'erne, og da de i

Samuraier fra Satsumaklanen under oprøret mod shogunatet. Nogle af samuraierne har valgt at iklæde sig vestligt inspirerede uniformer frem for den traditionelle dragt. Ca. 1867. håndkoloreret fotografi af den italiensk-britiske fotograf Felice Beato (1832-1909).

1866 slog kræfterne sammen med de to andre, var det med det klare formål at vælte shogunatet. Politiske kræfter havde i 1867 forhandlet sig til en kompromisløsning, hvor shogunen skulle fralægge sig de fleste politiske magtbeføjelser og gå af, men aktivister fra de tre oprørsklaner tog tingene i egen hånd og sendte deres tropper til Kyoto for at tage kontrol over kejserpaladset. Deres krav var, at shogunen skulle fralægge sig sin titel, og at al hans jord skulle konfiskeres – og den kun 15-årige kejser Mutsuhito skulle genetablere tidligere kejseres magtposition. Oprørerne repræsenterede en bred alliance. Købmændene – især i Kyoto og Osaka – bidrog med penge, og bønderne fungerede som soldater sammen med samuraierne fra de involverede klaner. Shogunen kunne ikke gå med til oprørsklanernes præmisser; han brød med den oprindelige kompromisløsning og sendte sin hær mod Kyoto. Den efterfølgende borgerkrig endte med shogunens overgivelse i Edo i maj 1868 og de sidste shogunvenlige styrkers nederlag i 1869.

Efter sejren over shogunatet valgte de nye magthavere hurtigt, at fremmedhadet ikke førte noget konstruktivt med sig, og de nye slagord blev civilisation og oplysning baseret på kontakten til Vesten – i sidste ende den samme politik, som shogunatet havde ført siden 1854.

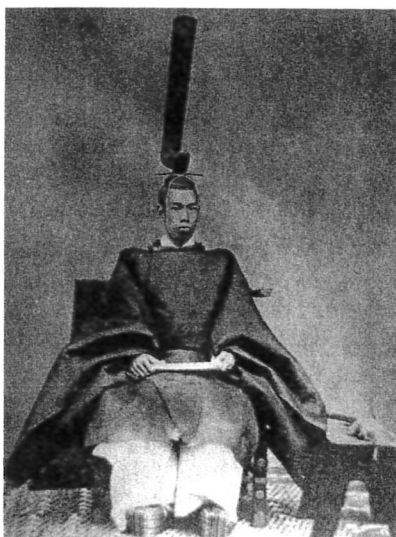
KAPITEL 3

Den moderne japanske nation (1860-1890)

Japan ønskede at omstøde de ulige traktater, som shogunen havde underskrevet med USA og en række europæiske lande i 1850'erne. Derfor forsøgte først shogunen og fra 1868 også den nye Meijiregering at bevise overfor Vesten, at Japan var lige så civiliseret og moderne som de europæiske lande og USA. Som bevis indførte Japan blandt andet værnepligt, uddannelsespligt for alle børn, opbyggede en avanceret industri – og skrev en forfatning efter vestlig model.

Meiji-restaurationen

Den 1. januar 1868 abdicerede den japanske shogun til fordel for en ny regering, som skulle styre Japan i den 15-årige kejser Mutsuhitos navn. På trods af de efterfølgende uroligheder blev den nye regering siddende. Hovedstaden forblev shogunens hovedstad Edo, der blev omdøbt til Tokyo (den østlige hovedstad), og regeringen valgte at flytte kejseren og hans hof fra Kyoto til Tokyo.

Fotografier af Meijikejseren. Kun fotografen Uchida Kuichi (1844-1875) havde lov til at tage billeder af kejseren. Første billede er taget i 1872 af kejseren i officiel hof-beklædning (tv), mens det andet er fra 1873 med en kort-håret kejser i militæruniform efter europæisk forbillede (th).

Meijikejseren blev flyttet fra Kyoto til Tokyo. Billede fra „Le Monde Illustré“ den 20. februar 1869.

En kejserlig procession markerede den officielle flytning af kejseren fra Kyoto, hvor kejserhoffet havde haft til huse siden 794, til hovedstaden Tokyo. Rejsen tog fjorten dage i efteråret 1868. Kejseren blev båret i en bærestol med et følge på 3.300 embedsmænd og hoffolk, der fulgte til fods. Processionen havde også til formål at gøre kejseren mere synlig for sit folk.

Kejserens hofråd gav perioden navnet Meiji *”oplyst regering,”* og den nye regering blev kaldt Meijiregeringen. Denne praksis med at give hver ny kejserperiode et slogan og derefter referere til kejseren som kejseren med dette slogan i stedet for hans navn er fortsat siden.

Perioder	Periodeslogan	Betydning af periodeslogan	Kejserens eget navn	Kejserens kaldenavn
1868-1912	Meiji	Oplyst regering	Mutsuhito	Meijikejseren
1912-1926	Taishō	Stor retfærdighed	Yoshihito	Taishōkejseren
1926-1989	Shōwa	Strålende fred	Hirohito	Shōwakejseren
1989-	Heisei	Komme i balance	Akihito	Heiseikejseren

Moderniseringen af Japan for at omstøde de ulige traktater

Meijiregeringen, som overtog magten fra shogunen ved regeringsskiftet den 1. januar 1868, grundlagde den moderne japanske nation. Mange af de reformer, de indførte, mindede om shogunens udenrigspolitik siden 1854. Reformerne skulle bevise, at Japan var lige så civiliseret som USA og Europa, så de ulige traktater kunne annulleres til fordel for internationale aftaler, hvor begge parter havde samme rettigheder. Regeringen valgte at søge inspiration til ændringerne i Vesten og sendte i 1871-1873 en delegation af sted til USA og Europa for at undersøge forholdene (Iwakura delegationen). Delegationen bestod bl.a. af store dele af den siddende regering, der formåede at forlade landet i hele to år uden at regeringen blev væltet.

Noget af det, der virkelig havde overrasket og imponeret delegationen, der rejste til USA og Europa i 1872, var de mange skorstene og den fremskredne industrialisering. Fra England rapporterede japanerne:

"Røgen fra kulovne bølgede op gennem de tætte skyer over Liverpool – helt op i en højde af to- eller trehundrede fod – og formørkede for bestandigt den blå himmel. Vores ledsagere pegede op på dette og sagde: 'befolkningen i byen må trække vejret inde i denne sorte tåge.' Så stor er byens velstand."

An excerpt from *Taiheiyō sensō* by Saburō Ienaga ©1986 by Saburō Ienaga, Reprinted with permission.

Det varede da heller ikke længe, inden både minedrift, jern- og stålindustri og især skibsværftsindustrien blev etableret i Japan til at supplere den tekstilindustri, der havde startet Japans eksportsucces.

Japanere ansatte også eksperter fra Europa og USA for at indhente nyttig viden. Den japanske regering betalte eksperterne for at uddanne japanere, og så snart japanerne havde lært deres håndværk – hvad enten det var navigation, hærledelse eller konstruktion af jernbaner – blev udlændingene sendt hjem.

Regeringsskiftet fik konsekvenser for alle japanere. Meijiregeringen indførte en lang række gennemgribende reformer i det nationale fællesskabs navn. Reformerne berørte alt fra, hvordan borgerne var forbundet via infrastruktur og postvæsen, til jordfordeling, landets forsvar og uddannelsessystemet. På lidt længere sigt forfattede regeringen en grundlov, etablerede et parlament og partipolitik, såvel som en ekspansionspolitik inspireret af Vesten for at skabe en moderne industrination.

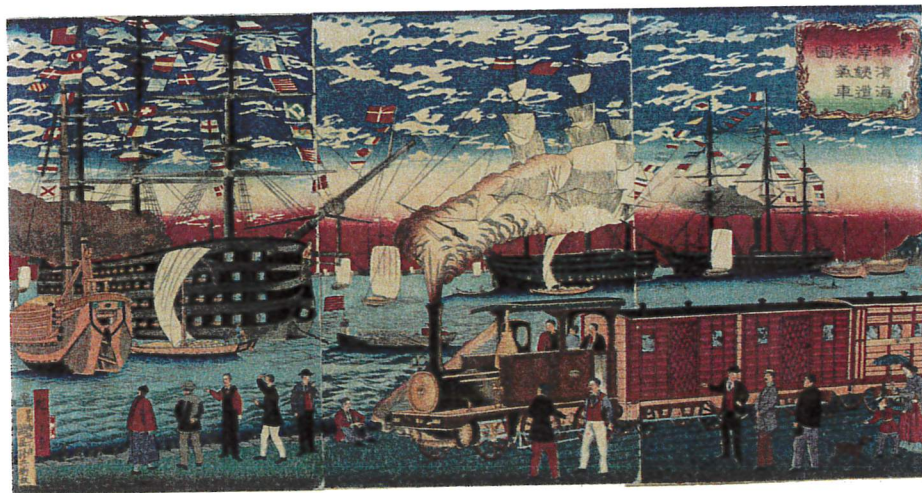
Konsekvenserne af reformerne lod ofte vente på sig. Det var ikke en let opgave at gå fra en struktur, hvor de enkelte daimyoer havde udpræget selvstyre, til et centralt styret land med en regering og ministerier efter europæisk model.

I august 1871 mistede daimyoerne deres gamle len. Regeringen oprettede nye såkaldte præfekturer, hvor nogle tidligere daimyoer fik poster som guvernører. I 1876 blev det forbudt at bære sværd i det offentlige rum – den gamle verdens statussymboler blev aflivet. I Tokugawaperioden havde det været et særligt privilegium for krigerklassen, at de måtte bære våben i form af to sværd. Det havde været samuraierne, der skulle forsvare de enkelte daimyos territorium, men den nye nation havde brug for et nyt forsvar. Regeringen indførte i 1873 almen værnepligt og importerede ny

militærteknologi fra Europa og USA. Den almene værnepligt betød, at man fratog krigerklassen det privilegium, som lå til grund for deres identitet som krigere. Samtidig pålagde den alle japanske familier at deltage i nationens forsvar. De tidligere samuraier følte sig stødt over at få frataget deres privilegier, men endte ofte som officerer i den nye hær og flåde eller som embedsmænd eller forretningsmænd. Der var dog samuraier, som valgte at starte oprør rundt omkring i landet. På landet blev værnepligten forbundet med rygter om, at det var sønnernes blod, der var brug for, og at man således ikke kunne forvente, at sønnerne vendte hjem igen – værnepligten gik under betegnelsen "blodskat" i en del år, indtil sønnerne begyndte at vende hjem efter deres treårige værnepligtsperioder.

Økonomien i lenene havde været baseret på en specialisering af den lokale produktion af f.eks. silkeindfarvning, keramik eller risvin (*sake*). Dette havde ført til både teknologiske opfindelser og effektivisering indenfor de forskellige erhverv. Også mindre private industrier begyndte at producere kunstgødning til landbruget, kemiske farver til tekstilindustrien og sprængstof, man anvendte i mineindustrien, til anlægsarbejde og siden hen også i den japanske hær.

Det var imidlertid først med Meijiregeringen, at der blev investeret i offentlige byggerier og offentlig støtte til magtfulde familieejede virksomheder. For at styrke økonomien og industrialiseringen var noget af det første, centralregeringen havde brug for, en udbygning af infrastrukturen. Dermed sikrede man sig mere moderne kommunikations- og transportmuligheder både indenrigs og udenrigs.

Damplokomotiv ved Yokohamas havnefront i 1871. Farvelagt træsnitstryk af Hiroshige III (1841-1894).

I Japan havde man også i Tokugawaperioden haft et omfattende postsystem, men den nye regering mente, at en moderne nation havde brug for et centralt postvæsen med standardiserede frimærker, priser, regler for udbringning og uddannelse af statsansatte postarbejdere og postbude. Posten skulle udbringes og i første omgang blev det med vogne og til fods som tidligere, men allerede i 1872 stod den første

jernbanestrækning mellem Yokohama og Tokyo klar, og jernbanenettet blev hurtigt udbygget. Telegraflinier var også nødvendige, og i 1886 slog man telegraf- og postvæsen sammen under staten.

Det moderne nationale fællesskab krævede effektiv kommunikation på tværs af geografiske og sociale forskelle. Uddannelsessystemet skulle lære alle japanske børn at læse og skrive, så de kunne tilegne sig de nødvendige færdigheder for at kunne indgå i forskellige moderne erhverv og som velinformerede borgere i et moderne samfund. Mange intellektuelle diskuterede i begyndelsen af 1870'erne, hvordan man kunne forenkle skriftsproget, så det blev lettere at lære. Det japanske sprog var præget af store regionale forskelle og et skriftsprog, der dels krævede et kendskab til tusindvis af kinesiske tegn og dels var meget anderledes end de talte sprog i landet.

Forslagene gik fra at minimere antallet af kinesiske tegn i sproget til at erstatte japansk med engelsk over en tiårig periode. Fukuzawa Yukichi (1835-1901) argumenterede for færre tegn og en lettere grammatik, så selv hans tjenestepige kunne læse det, han skrev. Nishi Amane (1829-1897), et senere medlem af det japanske overhus, mente, at det engelske sprog egnede sig langt bedre til den moderne verden pga. sine kun 26 bogstaver, og at Japan derfor skulle gøre engelsk til skolesprog.

Man nåede ikke til enighed, men langsomt skabte dem, der skrev litteratur og lærebøger, et nyt fælles nationalt skriftsprog. Det nye sprog lagde sig tættere op ad det talte sprog i Tokyo omkring år 1900 og kombinerede færre kinesiske tegn med de to fonetiske alfabeter *Katakana* og *Hiragana*. Ifølge en lov fra 1902 måtte japanske aviser kun benytte 2.000 udvalgte ud af de potentielt 50.000 kinesiske tegn.

Alment uddannelsessystem

I 1872 indførte regeringen en uddannelsesreform, der påbød alle børn i Japan at modtage undervisning i mindst tre år. I Tokugawaperioden havde mange børn fulgt undervisning på skoler tilknyttet templer, akademier for samuraier eller for købmands-sønner, eller på små landsbyskoler. Den nye reform krævede imidlertid, at alle børn fulgte undervisning på statsskoler i hele landet, hvor lærere og lærebøger opfyldte krav opstillet af regeringen. I 1879 udstedte regeringen et reskript baseret på princippet om Den Nationale Lære (kokutai). Ifølge dette skulle kejseren opfattes som den japanske stats øverste symbol og vogter af traditionen – en landsfader – mens folket skulle være styret af loyalitet og respekt for de vedtagne normer og viljen til tappert at ofre sig for staten. Denne lære skulle indgå i skolernes uddannelse af de unge moderne japanere.

Skolerne skulle imidlertid først bygges og lærerne uddannes på statsseminarier, så de første år fortsatte børnene med at gå på de gamle skoler og blive undervist af de samme lærere som før. Lærebøgerne skulle også skrives først. Indtil de begyndte at udkomme, anvendte skolerne bla. bøger skrevet af Fukuzawa Yukichi. Han var en tidligere samurai, som blev uddannet til først hollandsk og siden engelsk tolk, hvorefter han deltog i shogunens første delegationer først til USA i 1860 og siden til Europa og USA i 1862. Han skrev notater om alt, hvad han så på sine rejser, og skrev

Fotografi af Fukuzawa Yukichi og fotografens 15-årige datter Theodora Alice taget i William Shu Photograph Studio i San Francisco 1860. Iflg Fukuzawa Yukichi havde han henvendt sig til fotografens datter og sagt: "Lad os blive fotograferet sammen". Hun havde straks sagt 'Okay', fordi hun var en amerikansk pige og ikke tænkte videre over det. Og så stillede hun sig op ved min side." (Fukuzawa Yukichis selvbiografi)

mange bøger, som han selv udgav på sit forlag og solgte igennem sin boghandel. To af hans mest kendte bøger var *"Alle landene i verden, for børn, skrevet på vers"* (*Sekai Kunizukushi*) og *"En opmuntring til at lære"* (*Gakumon no Susume*). De blev bestsellere og læst af skolebørn over hele Japan.

Allerede i løbet af ca. 30 år havde uddannelsesreformen haft en kolossal effekt. I 1886 kom 46 % af en børneårgang i skole – mens tallet i 1906 var på 95 %!

I Tokugawaperioden identificerede japanerne sig med de klasser og det område, de tilhørte. Familier fungerede typisk som husholdningsenheder, der gerne inkluderede tjenestefolk, karle og piger. I Meijiperioden udviskedes de gamle skel, da man officielt opløste klasserne og slægtens status, og erklærede alle japanere for nationale borgere. Nye skel tegnedes imidlertid hurtigt baseret på andre faktorer som køn, alder og nation, og disse blev afgørende for identitetsforståelsen.

Skolesystemet bidrog til at udskille børn som en særlig befolkningsgruppe med særlige interesser – bl.a. udkom nye tidsskrifter med underholdning for børn. Børnene blev en social gruppe, der tiltrak sig opmærksomhed på lige fod med kvinder og mænd som separate grupper. Mænd kæmpede i hæren, udførte manuelt arbejde og var politikere, kvinder bevarede det nationale ved at være gode husmødre og værne om hjemmet. Børnene var nationens fremtid i en tid, hvor alt syntes at forandre sig i et meget hurtigt tempo.

Kejserens parlament

Meijiregeringen bestod af tidligere samuraier, der blev domineret af repræsentanter fra især de to oprørsklaner Chōshū og Satsuma. De var ikke folkevalgte, men skulle sværge en ed på at ville fremme Japans bevægelse bort fra de gamle statiske strukturer. En borgerretsbevægelse bredte sig udover Japan i 1870'erne og gav i 1881 anledning til et løfte fra regeringen om en grundlov og et parlament. Flere folkelige bevægelser udviklede sig til politiske partier og hvert parti havde sin avis, der fungerede som talerør for partiets tanker og ideer.

Lederen af Meijiregeringen, Itō Hirobumi, rejste til Europa for at finde inspiration til Japans grundlov, der i den endelige udformning kom til at minde en del om den prøjsiske forfatning. Denne anså man for at være bedst egnet til de japanske forhold, fordi den gav kejseren en central placering.

Den 11. februar 1889 kundgjorde og overrakte premierministeren i Meijiregeringen den nye forfatning til kejseren, og i november 1890 havde Japan sit første valg og sin første rigsdagssamling. Forfatningen gjorde ved lov Japan til et konstitutionelt monarki. Den japanske rigsdag bestod af to kamre: et overhus (*kizokuin*), der bestod af den absolutte elite udpeget af kejseren og hans rådgivere for syv år samt en række særligt udnævnte personer med et sæde for livstid; og et underhus (*shugiin*), hvor medlemmerne var valgt for fire år. De, der kunne stemme til underhuset var mænd med en vis indtægt og over 24 år gamle – de udgjorde færre end 5 % af befolkningen.

Regeringen, der formelt var udpeget af kejseren, bestod af ministre, der overvejende var fra de tidligere Chōshū – og Satsumaklaner og havde siddet som en ny elite siden 1868. De var udelukkende ansvarlige over for kejseren – og kejseren kunne efter indstilling fra regeringen opløse rigsdagen.

Itō Hirobumi (1841-1909) var samurai fra Chōshūklanen. Han var i 1863 blevet udpeget til at studere i London og vendte hjem til en rådgivningsposition i udenrigsministeriet, der blandt andet betød deltagelse i Iwakura-delegationen (1871-1873). I 1885 blev han premierminister og var en af hovedkræfterne bag Meijiforfatningen fra 1889. Han udfyldte posten som premierminister i fem perioder inden han i 1909 blev myrdet af en koreansk nationalist, der var imod Japans indlemmelse af Korea som koloni.

Den officielle ceremoni i forbindelse med overrækkelsen af Meijiforfatningen til kejseren i 1889. Træsnitstryk af Hashimoto Chikanobu (1838-1912) fra 1890.

Ekspansion og imperialism

Den moderne japanske nation lod sig inspirere af vestens ekspansionspolitik og imperialism. Således inddrog regeringen i 1868 *Ezo* under navnet *Hokkaido* som den fjerde japanske hovedø. Hokkaido fungerede i de følgende årtier som Japans ydergrænse dels med en oprindelig befolkningsgruppe, ainuerne, som blev behandlet stort set som indianerne i USA, og dels som et nybyggerområde for de overbefolkede landbrugsdistrikter i SydJapan.

I 1876 kidnappede japanerne kongen af Ryūkyū og holdt ham som gidsel i Tokyo, indtil de indlemmede Ryūkyūerne i Japan som *Okinawapräfekturatet* i 1879. Indlemmelsen af Okinawa byggede på en argumentation, om at befolkningen på Okinawa oprindeligt var japanere og deres sprog en japansk dialekt. Hermed et nyt eksempel på national identitetspolitik. Ifølge den nationale ideologi var ainuerne en oprindelig befolkningsgruppe med eget sprog og egne aner, som skulle assimileres i den japanske nation, hvorimod befolkningen på Okinawa var japanere. Koreanere og kinesere blev anset for at være udlændinge uanset hvor mange generationer de havde boet på de japanske øer.

I 1870'erne begyndte den japanske regering at føre en udenrigspolitik, der skulle placere Japan som central nation i Asien. Kina havde hidtil været "Riget i midten" i en østasiatisk verdensorden – men med en voksende japansk nationalfølelse og Kinas underdanighed over for Europa og USA begyndte mange japanere at se Japan som en naturlig leder i Asien. Prøvestenen blev Korea. Halvøen havde gennem århundreder været forbindelsen til Kina og havde desuden en lang række naturressourcer – bl.a. mineraler og træ – som japanerne var interesserede i at få kontrol over.

I 1873, under store dele af regeringens fravær (Iwakura-delegationen), førte de tilbageværende regeringsmedlemmer en heftig debat om, hvorvidt man skulle

invadere Korea. Efter premierministerens hjemkomst blev dette imidlertid udskudt til fordel for først at opbygge en japansk økonomi og infrastruktur. Efter denne beslutning forlod flere fortalere for invasionen af Korea regeringen – deriblandt Saigō Takamori (1827-1877) fra Satsumaklanen. På grund af utilfredshed med regeringens måde at ophæve samuraiklassen på ledte Saigō et stort oprør i 1877 (Satsuma-oprøret), der endte med hans død. Saigō er senere blevet beskrevet som den *sidste ægte samurai* og dannede i 2003 grundlaget for rollen Katsumoto i filmen *"The Last Samurai."*

Korea var dog ikke glemt og borte. Allerede inden Saigōs oprør, pressede Japan i 1876 Korea til at underskrive ulige traktater, der gav japanerne handels- og retslige fordele. Japan og Kina kørte et magtspil i de følgende år, hvor de hver især sendte støtte til forskellige grupperinger i Korea. De brugte interne oprør i Korea som påskud for at invadere landet, og Den Første Kinesisk-Japanske Krig (1894-1895) var hermed i gang.

burde
ettere
v. For
betets
skrive
bruge
g mål
kunne
burde
en af
ange
skab,
tioner
storie
forti-
skrive
klar
mlien
incip-
al og
alt af
søge
te vil
ung
kulle
nem
hver
ind-
eden
hans
elike
alle
ang
ung,
dale
and
og
pnå

1
5
10
15
20
25
30
35
40

For at kunne opnå læring er det nødvendigt for hver enkelt at kende sine egne evner. Der er ingen medfødte bånd på mennesket. De er født frie og uindskrænkede, og bliver frie voksne mænd og kvinder. På trods af det, vil mange blive selvoptagede og leve et udsvævende liv, hvis de udelukkende forsvare deres egen frihed og ikke kender deres plads. "Plads" eller evne vil sige at kunne opnå sin egen personlige frihed uden at skade andre. Det er grundet i et naturligt princip og er i balance med den menneskelige grundindstilling. Grænsen mellem frihed og selvoptagethed ligger der, hvor man enten skader eller ikke skader andres frihed. For eksempel kunne man mene, at når en person bruger sine egne penge til forlystelser og udsvævelse, så stod det ham frit for. Men dette er næppe sandt. For hans udsvævelser kunne stå som et eksempel for andre. På lang sigt, ville det være til skade for den offentlige moral og blive en forhindring i den offentlige dannelse. Derfor, på trods af at en sådan udsvævende mand bruger sine egne penge, vil hans forseelse stadig være utilladelig.

...
Både japanere og befolkningerne i de vestlige nationer lever mellem den samme himmel og jord, mærker varmen fra den samme sol, ser op på den samme måne, deler de samme have og den samme luft, og besidder de samme menneskelige følelser. Derfor bør nationer, der har, dele med de, der ikke har. Vi bør gensidigt dele vores viden og lære fra hinanden uden skam eller stolthed. Vi bør fremme hinandens interesser og bede for hinandens lykke. Vi bør forbinde himlens love og (med)menneskelighed med hinanden. Denne holdning forudsætter en anerken-

delse af ens egen skyld selv overfor de sorte slaver fra Afrika, fordi det er logisk. Dette betyder også, at vi af princip ikke skal frygte selv krigsskibe fra England og Amerika. Det betyder også, at hvis denne nation bliver vanæret, må hver eneste japanske borger, til den sidste mand, ofre sig selv for at undgå, at hendes prestige re mindskes. National uafhængighed medfører alle disse ting.

Skolelærebog om Meiji kejseren, 1912.

I 1912 døde Meiji kejseren og landet gjorde status over alt det, Japan havde nået i løbet af hans 44 år lange regeringstid. Meiji perioden blev meget hurtigt forbundet med Japans meget hurtige udvikling fra at være et tilbagestående land til at være en succes som moderne nation på lige fod med europæiske lande og USA. Japanske skolebørn fik nye skolebøger allerede i 1912 med følgende beskrivelse af kroningen af den nye kejser og af Meiji periodens fortjenester.

Japansk for 7.-9. klassetrin. Grundbog 1 i japansk

1. Kroning af kejseren

Kejser Taishōs oprindelige navn var Yoshihito Harunomiya den 3. søn af Kejser Meiji. Yoshihito Harunomiya blev født d. 31. august 1879 og efterfølgende udnævnt til tronarving. Den 3. november 1889 blev han som 11-årig fejret som kronprins.

Kroningsceremonien blev afholdt umiddelbart efter Kejser Meijis død d. 30. juli 1912, hvorefter kronprins Yoshihito overtog tronen og fortsatte den ubrudte kejserlinie. Dette var begyndelsen på Taishōperioden.

Kejser Yoshihito, på japansk kaldet Kejser Taishō, var et klogt, kærligt og generøst menneske med karaktertræk både fra dragen og fugl Fønix. Kejseren modtog egentlig først sin titel som kronprins i 1891. På dette tidspunkt havde han allerede samlet en stab af huslærere for at studere statskundskab og forskellige andre akademiske fag. Ikke sjældent rejste kejseren ud i landets regioner og lyttede til folks lidelser.

I juli 1912 lå kronprins Yoshihito søvnløs om natten, plaget af dybe bekymringer for sin fader, Kejser Meiji, der var alvorligt syg.

Hver dag lod kronprinsen sin syge fader bade i et varmt bad med lægende urter. Efter at kejseren havde åndet ud, fortsatte kronprinsen med at se til sin far hver morgen og aften med samme kærlighed, som hvis kejseren havde levet. Før bisættelsen stillede han sig ved paladsets hovedindgang for at tage personligt afsked med vognen, der skulle transportere hans afdøde far hen til den kejserlige shinto-helligdom. Herefter holdt han en privat bisættelsesceremoni. Disse ting var alt sammen med til at give folket et eksempel på sønlig ærbødighed.

På samme dag som begravelsen fandt sted, udstedte kronprinsen en kejserlig forordning om amnesti og gav således sin velsignelse til tidligere straffede personer. Endelig donerede han 1 million yen til folk i nød. Som kejserens undersætter var vi rørt til tårer.

Det var et umådeligt privilegium at have fået denne generøse kejser. Vi gav ham straks den ubetingede loyalitet, vi havde haft overfor Kejser Meiji, i forventningen om på denne måde at kunne bidrage til Taishōstyret. Dette trøstede os i vor umådeligt store sorg over tabet af Kejser Meiji. Fra nu af skulle vi følge Kejser Taishō.

38. Udviklingen under Kejser Meiji

Kejser Meiji var højt respekteret for sit positive livssyn og sine sociale projekter, der også tiltrak opmærksomhed fra udlandet. I det følgende vil vi opgive nogle tal, der indikerer omfanget af det livsværk, Kejser Meiji efterlod.

Da kejser Meiji overtog tronen i 1868 var Japans areal ikke mere end 240 millioner *hoori*.² Senere kom vi i besiddelse af Taiwan og den sydlige del af Sakhalin. Med annekteringen af Sydkorea [i 1910] var Japans areal oppe på 430 millioner *hoori*, det vil sige næsten det dobbelte. Selv om der ingen officielle folketællinger er fra 1868, kan det på baggrund af en senere statistik anslås, at der har været omkring 30 millioner mennesker på denne tid. I 1910 rundede tallet de 63 millioner, hvilket altså var mere end en fordobling af indbyggertallet.

Statskassens årlige indtægter og udgifter udgjorde et stabilt årsregnskab til og med 1875. Som eksempel kan nævnes, at den årlige indtægt lå på blot 40-50 millioner yen, hvorimod den nu er nået op på over 500 millioner yen. Lægges hertil det økonomiske statsoverskud fra Taiwan og Sydkorea og så videre bliver det mere end 600 millioner yen, altså mere end 10 gange så stort et økonomisk

² Ældre måleenhed. 1 ri = (300 skridt) ca. 4 km. 1 *hoori* = 1x1 ri

produkt som i *Meijiperioden*. Omfanget af handel med udlandet var i 1868 på mindre end 26 millioner yen, og i 1912 var tallet oppe på 960 millioner yen for selve Japan. Regner man hertil eksport/import-handlen i Sydkorea og Taiwan, rundes den første milliard yen, altså 40 gange så meget.

Desuden skete der en voldsom vækst i bankers og virksomheders økonomiske kapital samt indenfor jernbaneindustrien. I 1873 byggede man for første gang 27 ri enkeltsporet jernbanelinie mellem Tokyo og Yokohama. Indtil da havde Japan ikke haft så meget som én eneste ri jernbane. Med kolonierne råder Japan i dag over 7000 ri jernbane. Her spiller udviklingen inden for områder som telegrafi, telefoni og skibstransport en væsentlig rolle. For skal man lave en statistisk undersøgelse over fremskridtet under Meiji-regimet, kan man ikke komme uden om udviklingen inden for hær og flåde. Da Kejser Meiji overtog tronen, fandtes der ingen hær i moderne forstand, eftersom de enkelte domæner under feudaltiden forsvarede deres egne territorier. I 1877 nåede det samlede antal soldater og civile værnepligtige end ikke op på 40.000.

I dag er der sammenlagt flere titusinde aktive soldater og officerer af reserven. Men frem for alt kan det konstateres, at antallet af soldater siden 1877 er vokset mere end 10 gange. Denne udvikling er endnu mere bemærkelsesværdig inden for flåden. I 1868 var krigsskibene stadig lavet af træ og kunne kun laste nogle få ton. Selv det mest robuste Stonewall-fartøj, det såkaldte *kenkan*-skib, vejede ikke meget mere end 1300 ton. Derudover var der blot 34 mindre fartøjer såsom

skibene *Kaifū* (Frisk Vind)³ og *Hiryō* (Flyvende Drage)⁴ m.fl., der generelt ikke overgår vor tids destroyere. I dag råder flåden over mere end 100 krigsskibe på tilsammen 500.000 ton, hvoraf de største vejer mere end 20.000 ton. Siden 1868 er flåden således udvidet med flere hundrede gange.

Ud over at have ændret Japans indenrigspolitik, underskrevet den japanske forfatning, og ikke mindst udbredt uddannelse til hele Japan, kan omfanget af Kejser Meijis indsats altså helt konkret beskrives med ovennævnte størrelser. Det var ikke blot Japans 6 millioner indbyggere, der sørgede over tabet af tronen. Alverdens folk, der havde andt Meiji som en uovertruffen kejser, var også berørte. Dette var ikke nogen tilfældighed.

Tokutomi Sōhō, "Fremtidens Japan", 1886

Tokutomi Ichiro (1863-1957) skrev som journalist og historiker under pseudonymet Tokutomi Sōhō. Han var desuden en prominent politiker, der var kendt for at pirre og irritere den etablerede politiske elite. I sine tidlige år var han fortalende for borgerligt demokrati, i mellemp perioden talte han for imperialisme (jf. tekst 14) og på sine gamle dage under Femtenårskrigen lagde han en ultranationalistisk vinkel på sin Meiji-inspirerede nationalisme. I sin beskrivelse af Meijirestaurationen fra "Fremtidens Japan" (1886) giver han udtryk for den optimisme

3 Konstrueret i 1868.

4 Konstrueret i 1864.